

Nr 73

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster; given Stockholms slott den 11 februari 1955.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ivar Persson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att ett reservationsanslag av 35 000 kronor skall anvisas för anordnande av en tillfällig korttidsutbildning av präster. Förslaget är föranlett av en beräknad ökad prästbrist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1955.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen fråga om *anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster* samt anför därvid följande.

Svenska kyrkans diakonistyrelse hemställer i skrivelse den 24 juni 1954, att Kungl. Maj:t måtte *dels* låta föranstalta om en skyndsam utredning angående en korttidsutbildning för prästämbetet under åren 1955—1957 för därtill meriterade personer, *dels* utverka erforderligt anslag av statsmedel för utbildningskostnadernas bestridande. I sin skrivelse anför diakonistyrelsen huvudsakligen följande.

Den prästbrist, som redan på sina håll föreligger, synes komma att öka i oroväckande grad. Diakonistyrelsen har låtit företaga en utredning i saken. Denna utredning ger vid handen, att snabba och kraftiga åtgärder är påkallade. Styrelsen är beredd att göra allt vad i dess förmåga står för att stimulera intresset för prästbanan.

En undersökning visar, att under åren 1954—1958 avgår 462 präster med pension. Antalet höstterminen 1949—vårterminen 1954 inskrivna manliga studerande vid teologiska fakulteten i Uppsala utgör 170 och i Lund 103, eller sammanlagt 273. Då en del av dessa torde komma att gå lärarbanan, synes det stå klart, att de uppkomna vakanserna icke kan fyllas på den ordinarie vägen. Det torde bli nödvändigt att tillgripa nödfallsutvägar, såsom dubbelmissiv, fortsatt förordnande för präster som pensionerats och utnyttjande av de möjligheter, som överskottet på präster i Norge kan erbjuda. Men icke ens tillgripandet av sådana nödatgärder torde bli tillräckligt. Man måste räkna med att prästviga personer, som icke gått den ordinarie utbildningsvägen. Redan har ett antal dispenser beviljats. Det torde dock stå klart, att ju mindre dispensvägen behöver anlitas, dess bättre. Styrelsen har därför övervägt, huruvida möjligheter föreligger att till prästämbetet ordinera personer, som utanför teologiska fakulteterna förvärvat kunskaper och meriter av den art, att personerna ifråga efter en

kortare teologkurs kan anses i merithänseende någorlunda jämställda med dem, som gått den ordinarie vägen.

Enligt vad diakonistyrelsen har sig bekant finns en del personer med studentexamen och — i vissa fall dessutom — några års studier vid universitet, vilka önskar genomgå en förkortad prästutbildning och därefter vinna inträde på prästbanan.

Enligt diakonistyrelsens mening bör klart framhävas, att den föreslagna korttidsutbildningskursen är avsedd såsom en engångsföreteelse. Ifrågavarande kurs bör omfatta högst ett fyrtiotal studerande. För deltagande i kursen bör krävas, att vederbörande äger minst sådan utbildning, som berättigar till inskrivning vid universitet, och helst en utbildning motsvarande studentexamen och ett par års universitetsstudier. Vidare bör gälla att kursen icke skall vara öppen för sådana, som prövas lämpligen kunna gå den ordinarie utbildningsvägen. Därför bör såsom villkor för deltagande i kursen uppställas, att vederbörande uppnått en viss levnadsålder, förslagsvis 30 år. Kursutbildningen bör vara av den art, att de studerande med hänsyn till tidigare förvärvade kunskapsmeriter och vid kursen genom examinatorier och tentamina ådagalagda teologiska kunskaper kan, efter att ha deltagit i den praktisk-teologiska kursen vid universitet, prästvigas utan inskränkning i rätten att söka ordinarie tjänst.

I en vid diakonistyrelsens skrivelse fogad promemoria har framlagts vissa detaljförslag i fråga om den tilltänkta korttidsutbildningen. I promemorian anföres dessutom, bland annat, följande.

Då flertalet av dem, som kan förväntas deltaga i den föreslagna utbildningskursen, torde befinna sig i den situationen, att de måst lämna en tjänst, på vars avlöning de försörjer inte bara sig själva utan även familj, torde det vara nödvändigt, att kursen göres kostnadsfri på så sätt, att undervisningskostnaderna bestrides av statsmedel och vivre-kostnaderna av medel, som diakonistyrelsen för ändamålet ställer till förfogande. Den studerandes ekonomiska ansvar skulle således under utbildningstiden begränsas till att endast gälla en eventuell familjs uppehälle.

I avgivet yttrande över diakonistyrelsens framställning anför *universitetskanslern*, efter samråd med biskopen A. Nygren, som jämlikt nådigt bemyndigande tillkallats för att biträda kanslern vid utredning rörande teologiska examina, huvudsakligen följande.

Den i remitterade framställningen föreslagna utbildningen, omfattande tre terminer, synes närmast motsvara den utbildning som enligt föreliggande, inom kanslersämbetet utarbetade preliminära förslag angående den teologiska utbildningen vid universiteten, skulle givas under första delen av den föreslagna teologie kandidatexamen. En sådan utbildning, innefattande ungefär hälften av den med hel teologie kandidatexamen avsedda, är givetvis alltför bristfällig för att kunna accepteras annat än i en temporär krissituation, och även då endast om vederbörande studerandes allmänna kvalifikationer och lämplighet kan vitsordas. Jag kan således icke ansluta mig till diakonistyrelsens tanke att till prästämbetet utan särskild dispens personer skulle ordineras, 'som utanför teologiska fakulteterna förvärvat sig kunskaper och meriter av den art, att personerna i fråga efter en kortare teologkurs kunna anses i merithänseende någorlunda jämställda med dem, som gått den ordinarie vägen.' Å andra sidan synes mig diakoni-

styrelsens initiativ avseende en utbildningskurs som engångsföreteelse vara av det föreliggande läget motiverat. Prästbristen kommer säkerligen att framtinga många dispenser, och det måste då framstå som bättre, om dispenserad präst erhållit åtminstone viss akademisk teologisk utbildning.

Då undervisningen skulle i viss mån motsvara den, som föreslås givas i teologie kandidatexamens första del, skulle den kunna anordnas vid något av universiteten i Uppsala eller Lund. De ifrågavarande studerandena kunde erhålla avsedd utbildning vid den föreslagna översiktskursen. De kostnader, som härav skulle föranledas, bleve beroende på om översiktskursen på grund av större elevantal måste dubbleras. Detta senare synes sannolikt. Då kursen föreslås omfatta c:a 500 timmar, torde kostnaderna för en dubblerad undervisning — vid ett beräknat arvode av omkring 50 kronor för kurstimme — kunna uppskattas till i runt tal 25 000 kronor.

Därest Kungl. Maj:t skulle finna åtgärder för korttidsutbildning för prästämbetet i den i framställningen angivna riktningen påkallade, synes frågan om den närmare utformningen härav böra göras till föremål för ytterligare utredning.

I anledning av universitetskanslerns yttrande har *diakonistyrelsen* inkommit med en skrivelse, vari framhålles bland annat följande.

När kanslern framhåller att korttidsutbildade prästkandidater icke kan ordineras till präster annorledes än dispensvägen, vill diakonistyrelsen instämma i att formellt sådan dispens torde bli nödvändig. Styrelsen vill därvid framhålla, att även för de sålunda korttidsutbildades deltagande i den praktisk teologiska övningskursen fordras särskilt medgivande. Vad som emellertid är det angelägna i detta sammanhang är att de som deltagar i denna kurs blir sådana, som har goda meriter. Av de förfrågningar, som ingått till diakonistyrelsen angående den beramade kursen, framgår att flera män med goda examina skulle önska att via denna kurs komma in i prästämbetet men anser sig av hänsyn till sin familj tvingade att avstå därifrån, därest det skulle dröja ett flertal år innan de finge söka sig ordinarie beställning. Det torde således komma att starkt inverka på meritstandarderna hos de i kursen deltagande, därest villkoren för rätt att söka ordinarie beställning kunde för denna kategori väsentligt mildras.

Beslutet om kursen bör icke göras avhängigt av antagande av förnyad stadga angående teologiska examina m. m. Av de uträkningar, som genom diakonistyrelsens försorg företagits angående omsättningen inom prästkåren, framgår, att avgången genom pension synes bli osedvanligt stor år 1957. Det är därför synnerligen angeläget, att de korttidsutbildade då är färdiga att prästvigas, vilket förutsätter att kursen skall kunna börja redan hösten 1955.

Departementschefen. Av den i diakonistyrelsens framställning åberopade — inom styrelsen företagna — undersökningen angående pensionsavgången från prästerliga tjänster under åren 1954—1958 och tillströmningen till de teologiska fakulteterna under höstterminen 1949—vårterminen 1954 framgår, att man med säkerhet kan förutse att den redan nu påtagliga prästbristen kommer att avsevärt öka under åren fram till 1959. En inom ecklesiastikdepartementet gjord kompletterande undersökning ger vidare vid handen, att prästbristen kan förväntas ytterligare öka under sistnämnda

år. På grundval av nämnda undersökningar och med hänsynstagande till vissa andra faktorer — avgång av annan anledning än uppnådd pensionsålder, avbrytande av studier m. m. — torde man, såvitt en församlingsprästerlig tjänsteorganisation av i huvudsak nuvarande omfattning bibehålles, kunna räkna med att minst ett 350-tal av de tjänster, som för närvarande är eller fram till 1960 blir lediga, icke kan återbesättas.

I sitt yttrande har universitetskanslern ansett, att en korttidsutbildning av präster är av det föreliggande läget motiverad. Kanslern har i anslutning härtill framhållit, att prästbristen säkerligen kommer att framtvinga dispenser och att det under sådana förhållanden måste framstå som bättre, om dispenserad präst erhållit åtminstone viss akademisk teologisk utbildning.

Med hänsyn till det anförda anser jag mig även för egen del böra tillstyrka, att en här avsedd korttidsutbildning av präster kommer till stånd. Samtidigt vill jag emellertid understryka, att ifrågavarande korttidsutbildning — såsom diakonistyrelsen och kanslern framhåvt — bör betraktas som en engångsföreteelse.

Enligt kanslerns mening torde den av diakonistyrelsen åsyftade korttidsutbildningen närmast motsvara den utbildning, som enligt ett inom kanslersämbetet utarbetat preliminärt förslag till omläggning av den teologiska utbildningen vid universiteten skulle erhållas under första delen av den föreslagna teologie kandidatexamen. Ett definitivt förslag till här avsedd omläggning har av kanslern numera avlämnats till Kungl. Maj:t. Enligt sistnämnda förslag, som väsentligen överensstämmer med nyssberörda preliminära, skall teologie kandidatexamen uppdelas i en första och en andra del. Den första delen, som beräknas kräva tre terminers studier, är avsedd att omfatta en översikt över samtliga ämnen i nämnda examen och ge en utbildning motsvarande ungefär hälften av den, som nu fordras för godkänt betyg i vederbörande ämne. Under ifrågavarande första del, som i kanslerns förslag även benämnes översiktskurs, skall s. k. bunden studiegång tillämpas och undervisning meddelas genom anordnande av särskilda kurser, förenade med examinadorier. De kunskaper, som översiktskursen är avsedd att ge, må dock inhämtas även på annat sätt än genom deltagande i översiktskursen. Examens andra del beräknas omfatta fyra terminer. Härunder skall studierna bedrivas i huvudsakligen samma former, som nu tillämpas under hela studietiden.

Det av kanslern avlämnade förslaget, som varit föremål för beredning inom ecklesiastikdepartementet och övriga av ärendet berörda departement, ämnar jag inom kort anmäla för Kungl. Maj:t. Jag kommer därvid att föreslå en omläggning av den teologiska utbildningen i huvudsaklig överensstämmelse med kanslerns förslag. Den nya studieordningen bör tillämpas från och med nästföljande hösttermin. Genomförandet av nämnda studieordning kräver icke någon anslagshöjning för nästa budgetår.

Den föreslagna korttidsutbildningen av präster synes mig lämpligen böra omfatta den utbildning i samtliga teologiska ämnen, som förutnämnda översiktscurs är avsedd att ge. Deltagarna i korttidsutbildningen bör därför genomgå en dylik översiktscurs. Därjämte bör deltagarna gå igenom samma praktisk-teologiska övningskurs — under en termin — som övriga teologie studerande. Av skäl, som framgår av det föregående, synes ifrågasatt korttidsutbildning böra komma till stånd så snart som möjligt. Den bör därför taga sin början redan nästföljande hösttermin. Då såsom diakonistyrelsen föreslagit antalet deltagare i korttidsutbildningen bör begränsas till ett fyrtiotal, synes densamma böra förläggas till ettdera av universiteten, förslagsvis universitetet i Lund. För deltagande i korttidsutbildningen bör gälla de villkor i fråga om förutbildning, levnadsålder m. m., som Kungl. Maj:t på förslag av kanslern fastställer. Deltagarna i nämnda utbildning bör utses i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver. Efter genomgången utbildning bör deltagarna ha att för prövning i vanlig ordning till Kungl. Maj:t ingiva ansökan om dispens för prästvigning. För rätt att söka ordinarie tjänst bör fordras särskilt medgivande av Kungl. Maj:t. I övrigt synes någon särreglering i huvudsak icke vara erforderlig.

Kostnaderna för den här avsedda korttidsutbildningen uppskattas av kanslern approximativt till 25 000 kronor. Då man torde ha att utgå ifrån att en särskild översiktscurs får anordnas för deltagarna i korttidsutbildningen och att för denna kurs även lärarkrafter utanför teologiska fakulteten kan behöva anlitas — exempelvis läroverkslektor eller församlingspräst med teologie doktorsgrad — synes mig emellertid kostnaderna böra beräknas något högre än det av kanslern angivna beloppet. För egen del anser jag mig böra räkna med att kostnaderna för korttidsutbildningen kan komma att uppgå till 35 000 kronor. Jag föreslår därför, att ett reservationsanslag å sistnämnda belopp anvisas för här avsett ändamål för nästa budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillfällig korttidsutbildning av präster* för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

Vad departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Nilsson